

بررسی نقش طرح ارتقاء امنیت اجتماعی بر احساس امنیت

شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر کرمان

چکیده :

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر طرح ارتقاء امنیت اجتماعی بر احساس امنیت شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر کرمان است. این تحقیق از نوع پیمایشی است که در آن با استفاده از نمونه گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای با ۴۰۰ نفر از شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر کرمان مصاحبه صورت پذیرفته که از این بین اطلاعات ۳۹۴ پرسشنامه با نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج تحقیق حاکی از آن است که به طور کلی احساس امنیت شهروندان مورد بررسی در حد متوسط و سپس کم است به طوریکه حدود ۹۷ درصد پاسخگویان در این حد ارزیابی شده‌اند. با تفکیک ابعاد آن نیز مشخص شد اکثراً (۷۳ درصد) احساس امنیت مالی کمی دارند. میزان احساس امنیت جانی اکثر پاسخگویان (۸۹/۵ درصد) در حد کم بوده است. بررسی میزان احساس امنیت اخلاقی نشان داد که عمده‌ترین مسئله برای شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر کرمان متلک شنیدن و احساس چشم چرانی (۲۸/۷) و مزاحمت از طرف آدم‌های مست (۱۱/۴ درصد) بوده است و در بقیه موارد یا اصلاً مزاحمتی نبوده یا در حد کم ارزیابی شده است.

نتایج نشان داد بیش از نیمی از شهروندان مورد بررسی (اعم از زن و مرد ۱۸ سال به بالا) از رواج روزافزون دروغ گویی در میان مردم ناراحت هستند و همچنین نگران رواج مواد مخدر و اعتیادآور در جامعه و خصوصاً در میان جوانانند و نزدیک به نیمی از آن‌ها نگران این مسئله‌اند که نتوانند هزینه زندگی خود و اعضای خانواده را در آینده تأمین کنند و دو سوم نیز نگران به خطر افتادن سلامتی خود و اعضای خانواده به دلیل رواج آلودگی‌های صنعتی، غذایی، شیمیایی و ... و همچنین افزایش تعداد جوانان مجرد هستند. بین متغیرهای زمینه‌ای سن، جنس، ارزیابی پایگاه اجتماعی - اقتصادی و احساس امنیت رابطه وجود دارد. همچنین متغیرهای میزان آشنایی، ارزیابی موفقیت طرح ارتقاء، تمایل به همکاری با اقدامات طرح و رضایت از اقدامات طرح ارتقاء بر احساس امنیت تیر گذار هستند.

کلید واژگان : طرح ارتقاء امنیت اجتماعی، احساس امنیت جانی، احساس امنیت مالی، احساس امنیت اخلاقی، احساس امنیت وجودی.

مقدمه و بیان مسئله:

امنیت و احساس امنیت یکی از نیازهای فطری انسان بوده و با ذات او آمیخته شده است. شواهد تاریخی نشان می‌دهد که انسان‌ها همواره در تلاش برای تأمین امنیت پایدار در زندگی خود بوده و تمایل جوامع انسانی به اسکان

در روستاهای قلعه‌ای در مجاورت کوه‌ها و تجمع روستاییان در کنار هم از همین غریزه ذاتی انسان‌ها ناشی می‌شود. انسان‌ها برای تسلط بر طبیعت، فرار از ناامنی و تهدید، تأمین نیازهای اساسی خود و در یک کلمه برای دست یابی به امنیت و احساس ایمنی، زندگی اجتماعی را برگزیدند. اما به موازات گسترش اجتماعات و با پیچیده‌تر شدن روابط و تعاملات اجتماعی وارد روابط گوناگونی شدند که عرصه‌های زندگی را تحت عناوین اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی از هم متمایز کرده و امنیت او را تحت شعاع قرار داد. بنا بر این انسان با تشکیل جامعه بستری نو برای تهدید امنیت خود فراهم آورد که از زندگی جمعی او ناشی می‌شد. او که برای فرار از ناامنی و دست‌یابی به احساس امنیت جامعه تشکیل داد به زودی دریافت که در زندگی اجتماعی امنیتش نه تنها از سوی طبیعت و عوامل طبیعی، بلکه از سوی انسان‌ها و عوامل گوناگون اجتماعی، اقتصادی، سیاسی نیز تهدید می‌شود. از این رو دغدغه احساس امنیت در مقوله جدید تحت عنوان احساس امنیت ظهور کرد (نبوی و همکاران، ۱۳۸۹: ۷۴).

بنابراین با توجه به اهمیت امنیت و نقش آن در زندگی انسان، همواره انسان به شکل‌های مختلف به دنبال تأمین امنیت بوده است. در وهله اول با تشکیل جامعه و بعد با ایجاد نهادهای تأمین‌کننده امنیت مثل پلیس، نیروی انتظامی و ... اما با مروری بر تحقیقات انجام شده می‌توان متوجه شد که با وجود همه تلاش‌های صورت گرفته جوامع نتوانسته‌اند آن طور که باید و شاید امنیت را تأمین کنند. گاهی اوقات هم در بعد عینی و ایجاد امنیت موفق عمل کرده‌اند اما در بعد ذهنی و احساس امنیت موفق نبوده‌اند. وجود و افزایش روز افزون بزه‌کاری، انحرافات اجتماعی، قتل، سرقت، خشونت خانوادگی علیه زنان و کودکان، ایجاد نزاع‌های دسته جمعی، بیماری، فقر و نابرابری، کاهش اعتماد اجتماعی و فردی و آسیب‌های اجتماعی مانند اعتیاد، طلاق، خودکشی و فرار از خانه نشانه‌هایی از این واقعیت است.

در ایران یکی از راهکارهایی که برای تأمین امنیت در چند سال اخیر مورد استفاده قرار گرفته طرحی موسوم به ارتقاء امنیت اجتماعی است که از سال ۱۳۸۶ در کشور به اجرا درآمد. هدف از اجرای آن بالا بردن احساس امنیت در میان شهروندان عنوان شد. پلیس این طرح را ذیل چند طرح جزئی با عناوین مبارزه با بد حجابی، جمع‌آوری معتادان پر خطر، برخورد با اراذل و اوباش، نظارت بر فعالیت شرکت‌های خصوصی و ... در سطح کشور اجرایی کرد. این طرح از آغاز واکنش‌های فراوانی به همراه داشته است. برخی از مسئولین دولت، گروه‌های مختلف مردمی و نهادهای مدنی به برخی از ابعاد طرح مذکور و برخوردهای صورت گرفته در حین اجرای طرح و بازخورد اقدامات انجام شده در رسانه‌های جمعی انتقاداتی وارد کرده‌اند. با توجه به مباحث مطرح شده مسئله اصلی پژوهش حاضر بررسی تأثیر اجرای طرح ارتقاء امنیت اجتماعی بر احساس امنیت شهروندان کرمانی است که در این میان تأثیر میزان شناخت، ارزیابی میزان موفقیت، تمایل به همکاری و رضایت پاسخگویان از طرح ارتقاء و همچنین متغیرهای زمینه‌ای تأثیر گذار بر احساس امنیت مورد بررسی قرار گرفته است.

فرهنگ لغت آکسفورد امنیت را چنین معنا می‌کند "رهایی از نگرانی و ایمنی در مقابل خطرات و همچنین معیارهایی قراردادی برای تضمین ایمن کشور، شخص یا چیزی که از ارزشی برخوردار است" همچنین فرهنگ معین امنیت را "ایمن شدن و در امان بودن" تعریف کرده است (کلاهیچیان، ۱۳۸۴: ۱۹۱). امنیت به عنوان حیاتی‌ترین نیاز انسان در زندگی اجتماعی همچون دیگر پدیده‌های اجتماعی واجد دو بعد عینی و ذهنی است. نظریه‌های جدید

امنیت اساساً نه بر امنیت (بعد عینی) بلکه بر احساس امنیت (بعد ذهنی) تأکید دارد چرا که به رغم وجود امنیت ممکن است احساس ناامنی باقی باشد (عبدالرحمانی، ۱۳۸۳: ۴۸). احساس امنیت را شاید بتوان حالتی دانست که اکثر اعضای جامعه طی آن خود را فارغ از هر گونه تهدید و یا در معرض خطر بودن احساس کنند (صدیق اورعی، ۱۳۷۶: ۸۸).

اهداف تحقیق

اهداف تحقیق حاضر شامل موارد زیر است:

- ۱- بررسی میزان شناخت شهروندان کرمانی از برنامه‌های مختلف (جمع آوری اراذل و اوباش، جمع آوری معتادان و فروشندگان مواد مخدر، مبارزه با بی حجابی و بد حجابی و...) طرح ارتقاء امنیت اجتماعی.
- ۲- بررسی رضایت شهروندان کرمانی از برنامه‌های مختلف (جمع آوری اراذل و اوباش، جمع آوری معتادان و فروشندگان مواد مخدر، مبارزه با بی حجابی و بد حجابی و...) طرح ارتقاء امنیت اجتماعی.
- ۳- بررسی ارزیابی شهروندان کرمانی از میزان موفقیت طرح ارتقاء امنیت اجتماعی.
- ۴- بررسی میزان تمایل شهروندان کرمانی به مشارکت در برنامه‌های مختلف طرح ارتقاء اجتماعی.
- ۵- بررسی میزان احساس امنیت شهروندان کرمانی در ابعاد مختلف.
- ۶- بررسی تأثیر متغیرهای جمعیت شناختی بر احساس امنیت.
- ۷- بررسی تأثیر میزان آشنایی با اقدامات طرح، رضایت، تمایل به همکاری و ارزیابی موفقیت طرح بر احساس امنیت.

کلیات و مفاهیم تحقیق

مفهوم امنیت: فرهنگ لغت آکسفورد امنیت را چنین معنا می‌کند "رهایی از نگرانی و ایمنی در مقابل خطرات و همچنین معیارهایی قراردادی برای تضمین ایمن کشور، شخص یا چیزی که از ارزشی برخوردار است" همچنین فرهنگ معین امنیت را "ایمن شدن و در امان بودن" تعریف کرده است (کلاهیچیان، ۱۳۸۴: ۱۹۱). امنیت به عنوان حیاتی‌ترین نیاز انسان در زندگی اجتماعی همچون دیگر پدیده‌های اجتماعی واجد دو بعد عینی و ذهنی است. نظریه‌های جدید امنیت اساساً نه بر امنیت (بعد عینی) بلکه بر احساس امنیت (بعد ذهنی) تأکید دارد چرا که به رغم وجود امنیت ممکن است احساس ناامنی باقی باشد (عبدالرحمانی، ۱۳۸۳: ۴۸). احساس امنیت را شاید بتوان حالتی دانست که اکثر اعضای جامعه طی آن خود را فارغ از هر گونه تهدید و یا در معرض خطر بودن احساس کنند (صدیق اورعی، ۱۳۷۶: ۸۸).

مفهوم احساس امنیت: احساس امنیت موضوعی روان‌شناختی است و وقتی انسان با شنیدن خبری در زمینه‌های گوناگون و یا مشاهده رفتار یا رخدادی که مستقیم و یا غیر مستقیم با تعلقات و منافع مادی و معنوی وی در تضاد بوده و به نوعی خاطر جمعی، اطمینان، ایمنی، آسودگی. آرامش قلبی او را تحت تأثیر قرار داده و ذهن او را درگیر کرده روبرو می‌شود، در چنین شرایطی احساس ناامنی به وی دست خواهد داد. به عبارت دیگر احساس امنیت

عبارت از احساس آزادی نسبی از خطر که این وضع خوشایندی در افراد جامعه ایجاد و فرد در آن احساس آرامش جسمی و روحی می‌کند (رجبی پور، ۱۳۸۴: ۹۳).

مفهوم احساس امنیت جانی: احساس فرد از در امان ماندن سلامت و زندگی‌اش در مقابله با تهدیدات بیرونی (اعم از دولتی، اجتماعی و محیطی و ...) است.

مفهوم امنیت وجودی: منظور ایمن بودن و در اختیار داشتن پاسخ‌هایی در سطح ناخودآگاه و خود آگاهی عملی برای بعضی پرسش‌های وجودی بنیادین است که همه آدمیان طی عمر خود به نحوی مطرح کرده‌اند (دهقانی فیروز آبادی، ۱۳۸۲: ۴۴). گیدنز معتقد است که اعتماد ربط مستقیمی با مقوله امنیت روانی (وجودی) دارد. امنیت وجودی و روانی با مفروض داشتن ثبات و تداوم نسبی قراردادهای اجتماعی بدست می‌آید و در صورت فقدان یا آسیب پذیری قواعد اجتماعی که حافظ و پیش زمینه مسکوت رفتارهای انسانی است اضطراب و تشویش جای آن را خواهد گرفت. در فقدان امنیت وجودی انسان‌ها ملاک و میزانی برای انتخاب گزینه‌های خود در اختیار نخواهد داشت. بخش مهمی از امنیت وجودی ناشی از اعتقاد و اعتماد به تکرار پذیری تجارب و اشتراک افراد در واقعیت عینی است (قاسمی، ۱۳۸۳: ۴۲).

برای بررسی احساس امنیت در هر یک از ابعاد از شاخص میزان مخاطره آمیز بودن شرایط و موقعیت‌هایی که هر فرد در طول زندگی روزمره با آن‌ها برخورد می‌نماید استفاده شده است. بدین منظور تعدادی از این شرایط و وضعیت‌ها در اختیار پاسخگویان قرار گرفت تا میزان مخاطره آمیز بودن هر یک را مشخص نماید.

موارد مورد بررسی احساس امنیت مالی: احساس ترس در

- ۱- حمل پول نقد و لوازم قیمتی.
- ۲- ترک و رها کردن اتومبیل در خیابان.
- ۳- خالی گذاشتن خانه به مدت چند روز.
- ۴- سپردن سرمایه به فرد دیگر جهت سرمایه گذاری.
- ۵- پذیرفتن چک در معاملات.

موارد مورد بررسی احساس امنیت جانی: احساس ترس در:

- ۱- سوار شدن به ماشین مسافرکش شخصی در شب.
- ۲- وساطت بین دو یا چند نفر در دعواها یا درگیری‌های خیابانی.
- ۳- فرستادن کودکان به مدرسه در مسیرهای طولانی.
- ۴- قدم زدن در مسیرهای خلوت.
- ۵- انجام معاملات به تنهایی.
- ۶- خرید کردن از افراد متفرقه (رهگذران مدعی داشتن کالا یا مراجعین به درب منازل و ...).
- ۷- کمک به سرنشینان ماشین خراب شده.

- ۸- به تنهایی در خانه ماندن یا زندگی کردن.
- ۹- تردد در خیابان‌ها به تنهایی در شب.
- ۱۰- حضور در مناطق بیلاقی و گردشگری بیرون شهر.
- ۱۱- پذیرفتن خوراکی از افراد غریبه.
- ۱۲- تردد در جاده‌ها (در شب).

موارد مورد بررسی احساس امنیت اخلاقی:

- ۱- مزاحمت از طرف آدم‌های مست.
- ۲- مواجه شدن با مناظر غیر اخلاقی مثل عریان شدن افراد در خیابان.
- ۳- لمس شدن بدن توسط دیگران.
- ۴- شنیدن متلک و چشم چرانی.

موارد مورد بررسی احساس امنیت وجودی:

- ۱- رواج دروغ‌گویی در میان مردم من را نگران می‌کند.
- ۲- به سرمایه‌گذاری بلند مدت اطمینان ندارم.
- ۳- من در مورد توانایی تأمین هزینه زندگی خود و خانواده‌ام در آینده نگران هستم.
- ۴- من نگران از دست دادن حمایت عاطفی اعضای خانواده‌ام هستم.
- ۵- من می‌ترسم روزی برسد که اعضای خانواده‌ام به من خیانت کنند.
- ۶- مدام نگران سلامتی خود و خانواده‌ام هستم.
- ۷- رواج مواد اعتیادآور جدید باعث نگرانی من است.
- ۸- رشد روز افزون جوانان مجرد باعث نگرانی من نسبت به آینده شده است.
- ۹- رشد روز افزون افراد مطلقه فکر من را به خود مشغول کرده است.
- ۱۰- من فکر می‌کنم همکاری با پلیس در معرفی مجرمین در دسر زیادی دارد.

مبانی نظری پژوهش :

۱- دیدگاه باری بوزان درباره امنیت: هر چه یک جامعه دارای دولت و ساختار سیاسی قوی و قدرتمند باشد، امنیت افراد بهتر و با هزینه کمتری تأمین می‌گردد (بوزان، ۱۳۷۸: ۸۷).

۲- نظریه‌های نظم اجتماعی

۱-۲- توماس هابز: افراد حاضرند بخشی از آزادی خود را برای دستیابی به سطوح بهتری از امنیت فدا کنند و در این روند حکومت و دولت شکل می‌گیرد (نوملی، ۱۳۹۰: ۸۳).

۲-۲- امیل دورکیم: امنیت در جامعه مدرن بستگی به درک مطالبات افراد جامعه و پاسخگویی به آنها دارد و برای درک آنها جامعه نیاز به حضور گروه‌های ثانویه دارد، گروه‌هایی که به شیوه عقلانی واسطه بین فرد و جامعه کل قرار گیرد. ناامنی ابتدا نوعی آسیب و در حالت دوم نوعی تهدید نسبت به ثبات و بقای حیات اجتماعی است (امانت، ۱۳۹۰: ۱۴۹-۱۴۸).

۲-۳- تالکوت پارسنز: نظم اجتماعی- مفهوم امنیت: جامعه دارای خرده سیستم‌هایی است که هر کدام کارکرد خاصی دارند و میزان توانمندی آنها در ایفای کارکردها، عامل دوام و بقای جامعه است و بالعکس. به میزان کاستی در انجام کارکردها، به انسجام و یگانگی و در نتیجه امنیت جامعه خدشه وارد شده و خطر فروپاشی و زوال آن را تهدید می‌کند (نوید نیا، ۱۳۸۵: ۳۸-۳۹).

۳- نظریه‌های تعامل گرایی: امنیت در جامعه زمانی به وجود می‌آید که حقوق شهروندان شناخته و رعایت شود و بنا بر این برقراری اصل نظم و امنیت بر عهده مردم و فرهنگ جامعه است و در این راستا مشارکت مردمی و تنظیم روابط و تعامل با پلیس از مهم‌ترین اصول در تحقیق امنیت در جامعه است. اگر رفتار پلیس غیر قابل توجیه و بی ادبانه تلقی شود، به طبع آن اظهار چنین احساساتی، می‌تواند به ابراز بیشتر ناامنی منجر گردد، زیرا آنها فاقد اعتماد به عملکرد کنترل اجتماعی پلیس هستند (ربانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۸۶-۸۳).

نظریه‌های آسیب شناسی:

۴-۱- آسیب پذیری فیزیکی: سن و جنس - زنان و افراد مسن و افراد بیمار در مقایسه با مردان و افراد جوان کمتر قربانی می‌شوند اما بیشتر احساس ناامنی می‌کنند، موارد این احساس ناامنی بیشتر در مورد سرقت، مورد ضرب و شتم قرار گرفتن، حمله فیزیکی و توهین و حملات ناشی از تبعیض نژادی دیده می‌شود.

۴-۲- آسیب پذیری اجتماعی: با تأکید بر پیامدهای اقتصادی- اجتماعی قربانی شدن مثل وضعیت زناشویی، نژاد، تحصیلات، تعلقات مذهبی و دسترسی محدود به منابع مادی و اقتصادی و درآمد و فقر و بیکاری مطرح می‌شود.

۵- نظریه‌های کنترل اجتماعی (رسمی - غیر رسمی): ترس از جرم واکنش‌های عاطفی به تجربه قربانی شدن نیست، بلکه پیامد از بین رفتن کنترل اجتماعی است. در بعد رسمی قواعد و تنظیمات نهادهای دولتی و تضعیف آن و در بعد غیر رسمی کاهش کیفیت اجتماع از طریق عرف‌های مرسوم محلی، هنجارها و مجازات‌های غیر رسمی (ظرفیت خود تنظیمی همسایگی و محلی و کاهش یکپارچگی و انسجام و اثر بخشی جمعی و اعتماد اجتماعی) (Eucpn, ۲۰۰۵: ۲۰).

روش شناسی تحقیق

روش بکار رفته در این پژوهش از نوع پیمایشی و ابزار پژوهش پرسشنامه همراه با مصاحبه است.

جامعه آماری: شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر کرمان که در سال ۱۳۹۰ (۴۷۳۰۰۶ چهارصد و هفتاد و سه هزار و شش) نفر بوده‌اند. با استفاده از فرمول کوکران نمونه آماری پژوهش ۴۰۵ نفر بدست آمد. با استفاده از روش نمونه گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای ۳۹۹ پرسشنامه پر شد که با حذف پرسشنامه‌های ناقص ۳۹۴ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

تعریف نظری و عملیاتی متغیرهای مستقل:

مصادیق طرح ارتقاء عبارتند از:

مبارزه با بد پوششی (دختران و پسران)، جمع آوری معتادان پر خطر، برخورد با اراذل و اوباش و مزاحمین نوامیس مردم، مقابله با تهیه و تولید و نصب تجهیزات ماهواره، شرب خمر در ملا عام، مبارزه با تهیه و توزیع مشروبات الکلی، کنترل کافی شاپها و تالارها و رستوران‌ها، برخورد با صدای بلند ضبط ماشین، کنترل آرایشگاه و فروشگاه لباس و لوازم آرایش زنانه، کنترل فعالیت شرکت‌های هرمی، مقابله با پارتی‌ها، جمع آوری زنان خیابانی، شناسایی و انهدام باندهای فساد و فحشا، جمع آوری سارقین، برخورد با حمل حیوانات مینیاتوری کوچک، مقابله با محصولات مخرب فرهنگی (مثل موسیقی، لباس‌ها و نشانه‌های گروه‌های خاص، مبارزه با ترویج افکار خاص مثل شیطان پرستی، کنترل جرائم اقتصادی، امنیتی، سیاسی و سایت‌های اینترنتی که همگی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. متغیرهای زمینه‌ای: شامل سن، جنس، وضعیت تأهل، ارزیابی پایگاه اقتصادی - اجتماعی است.

جدول شماره ۲: نتایج عملی واریانس تبیین شده شاخص احساس امنیت:

عناوین عامل‌ها	موارد	درصد واریانس تبیین شده	درصد تجمعی
عامل اول احساس امنیت جانی و مالی	حمل پول نقد و لوازم قیمتی، ترک و رها کردن اتومبیل، خالی گذاشتن خانه به مدت چند روز، سوار شدن به ماشین مسافرکش در شب، قدم زدن در مسیرهای خلوت، خرید کردن از افراد متفرقه، وساطت بین دو یا چند نفر در دعوای، کمک به سرنشینان ماشین خراب شده، انجام معاملات به تنهایی، به تنهایی در خانه ماندن یا زندگی کردن، تردد در خیابان‌ها به تنهایی در شب، حضور در مناطق بیلاقی و گردشگری بیرون شهر، تردد در جاده‌ها، نپذیرفتن خوراکی از افراد غریبه	۲۰/۱۶	۲۰/۱۶
عامل دوم احساس امنیت اخلاقی	مزاحمت از طرف افراد مست، مواجه شدن با مناظر غیر اخلاقی مثل عریان شدن یا نیمه عریان شدن افراد در خیابان، لمس شدن بدن توسط دیگران، شنیدن متلک	۸/۸۳	۲۸/۹۹
عامل سوم احساس امنیت وجودی	نگرانی در مورد سلامت اطرافیان، رواج مواد اعتیاد آور جدید، رشد روز افزون افراد مطلقه، رشد روز افزون افراد مجرد و عواقب همکاری با پلیس، نگرانی در مورد از دست دادن حمایت عاطفی و خیانت اعضاء خانواده، عدم اعتماد به سرمایه گذاری بلند، نگرانی در مورد رواج دروغ گویی در بین مردم.	۸/۴۶	۳۷/۴۵

جالب است که در بخش امنیت جانی و مالی هر دو با یک عامل بارگذاری شده و نشان دهنده ترکیب جالب هر دو بعد احساس امنیت است. این سه عامل بر روی هم ۳۷/۴۵ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کنند که سهم عامل اول ۲۰/۱۶، سهم عامل دوم ۸/۸۳ و سهم عامل سوم ۸/۴۶ است. بنابراین عامل اول به لحاظ میزان واریانس تبیین شده احساس امنیت در رتبه نخست قرار می‌گیرد. متغیرهای مربوط به عامل اول بر اساس میزان اهمیت بار عاملی به

ترتیب عبارت از تردد در جاده ها ۰/۶۷۱، تردد در خیابان‌ها به تنهایی در شب ۰/۶۶۱، وساطت بین دو یا چند نفر در دعوها ۰/۶۴۵، سوار شدن به ماشین مسافرکش در شب ۰/۶۴۴، قدم زدن در مسیرهای خلوت ۰/۶۰۰، حضور در مناطق بیلاقی و گردشگری بیرون شهر ۰/۵۹۹، انجام معاملات به تنهایی ۰/۵۹۲، پذیرفتن چک در معاملات ۰/۵۸۹، خرید کردن از افراد متفرقه ۰/۵۷۲، خالی گذاشتن خانه به مدت چند روز ۰/۵۶۹، فرستادن کودکان به مدرسه در مسیر های طولانی ۰/۵۶۶، به تنهایی در خانه ماندن یا زندگی کردن ۰/۵۶۰، حمل پول نقد و لوازم قیمتی ۰/۵۲۴، پذیرفتن خوراکی از افراد غریبه ۰/۵۱۲، ترک و رها کردن اتومبیل در خیابان ۰/۴۷۰، سپردن سرمایه به فرد دیگر جهت سرمایه گذاری ۰/۴۵۷ است.

یافته‌های تحقیق

بر اساس نتایج بدست آمده ۴۹ درصد پاسخگویان ۱۸ سال به بالای ساکن شهر کرمان که در پژوهش حاضر همکاری داشته‌اند زن و بقیه مرد بوده‌اند که از این افراد ۵۷ درصد متأهل و ۴۰ درصد مجرد هستند. از نظر گروه سنی نیز میانگین سن پاسخگویان ۳۴ سال و بیشترین گروه پاسخ دهنده ۲۶-۳۵ ساله بوده‌اند (با ۳۲/۸) درصد پاسخ‌ها که از این تعداد اکثراً دیپلم و فوق دیپلم هستند و یک سوم آن‌ها زیر پانصد هزار تومان و نیمی از آن‌ها در ماه بین پانصد هزار تا یک میلیون تومان درآمد ماهیانه دارند و اکثراً نیز در منازل مسکونی و متعلق به خود یا خانواده پدری سکونت دارند و شاغل در بخش دولتی (۱۰ درصد)، در بخش خصوصی (۲۸/۸ درصد) و یا بازنشسته (۱۱/۵ درصد)، بیکار و در جستجوی کار (۱۱/۵ درصد)، دانشجو (۲۱/۴ درصد) و (۱۶/۶ درصد) خانه دار هستند. نیمی از شاغلین کارمند دولت و یا صاحب مشاغل آزاد مثل مغازه دار هستند که اکثراً در ارزیابی وضعیت اقتصادی- اجتماعی خود و خانواده، خود را متوسط، متوسط رو به بالا و متوسط رو به پایین ارزیابی می‌کنند و همچنین اکثراً خود را سالم معرفی کرده و در خانواده‌هایی با بعد تا چهار نفر زندگی می‌کنند.

به دلیل اهمیت میزان آشنایی و رضایت و همکاری کرمانی‌ها با طرح اجرا شده توسط نیروی انتظامی استان کرمان تحت عنوان ارتقاء امنیت اجتماعی شهروندان سؤالات زیادی مورد پرسش واقع شد که ماحصل نتایج آن نشان می‌دهد ۴۵ درصد پاسخگویان یا طرح را نمی‌شناسند یا در حد کمی (در موارد خاصی نظیر مبارزه با اراذل و اوباش و سارقین و معتادین) با آن آشنایی دارند همچنین تعدادی از آن‌ها با طرح آشنایی دارند ولی باز هم میزان آشنایی بر می‌گردد به مواردی که بیشتر ملموس بوده و برای امنیت از نظر شهروندان مهم‌تر است مثل دستگیری و مقابله با مزاحمین نوامیس مردم، معتادان پر خطر، سارقین و اراذل و اوباش.

رضایت کمتر از نیمی از پاسخگویان از اجرای طرح در حد متوسط است. در حالیکه ۱۰ درصد رضایت زیاد و ۱۰ درصد ناراضی‌اند و ۳۵ درصد نیز در حد کمی از اجرای طرح و نحوه اجرای آن رضایت دارند. بیشترین میزان رضایت نیز در برخورد با اراذل و اوباش، مبارزه با ترویج افکار خاص مثل شیطان پرستی، جمع آوری سارقین و همچنین کنترل شرکت‌های هرمی، جمع آوری زنان خیابانی و معتادان پر خطر نمایان شده است. در حالیکه در جمع آوری تجهیزات ماهواره، کنترل کافی شاپها، تالارهای عروسی و مبارزه با بد پوششی و ... اعلام نارضایتی بیشتر است. جهت

سنجش میزان تمایل به همکاری که تقریباً میزان رضایت را می‌تواند نشان دهد ۲۱ درصد اصلاً تمایلی به همکاری از خود نشان ندادند. ۲۲ درصد نیز در حد کمی به این همکاری متمایلند. حدود ۳۱ درصد علی‌السویه هستند و حدود ۲۶ درصد نیز در حد زیادی حاضرند اگر نیروی انتظامی کمک خواست، مشارکت و همکاری داشته باشند. بیشترین مواردی که شهروندان حاضر به همکاری‌اند عبارت است از جمع‌آوری سارقین و شناسایی جهت انهدام باندهای فساد و فحشا و همکاری در معرفی زنان خیابانی و معرفی شرکت‌های هرمی و اراذل و اوباش. در حالیکه کمترین میزان تمایل در همکاری برای جمع‌آوری تجهیزات تلویزیون ماهواره‌ای و برخورد با حمل حیواناتی مثل سگ و گربه و عرضه محصولات فرهنگی (مخرب) و مبارزه با بد پوششی از طرف دختران و پسران و معرفی کافی شاپهای خاطی و تالارهای عروسی بدست آمده است.

حدود ۶۷ درصد پاسخگویان در حد متوسط و زیاد معتقدند که اجرای طرح در افزایش احساس امنیت تأثیر گذار است.

همان‌گونه که قبلاً نیز مطرح شده است بررسی احساس امنیت به طور کلی و ابعاد مختلف مورد توجه از اهداف اصلی پژوهش حاضر بوده است.

با محاسبه این میزان مشخص شد به طور کلی احساس امنیت شهروندان مورد بررسی در حد متوسط و سپس کم است به طوریکه حدود ۹۷ درصد پاسخگویان در این حد ارزیابی شده‌اند. با تفکیک ابعاد آن نیز مشخص شد اکثراً (۷۳ درصد) احساس امنیت مالی کمی دارند. که بیشترین میزان احساس ترس نیز در مواردی مثل حمل پول نقد و اشیاء قیمتی و سپردن سرمایه برای سرمایه گذاری به افراد دیگر و یا دریافت چک به جای پول نقد و رها کردن وسایل منزل و خالی گذاشتن منزل دیده می‌شود.

میزان احساس امنیت جانی اکثر پاسخگویان در حد کم بوده است (۸۹/۵ درصد) در این میان اکثر افراد مورد بررسی در هنگام شب از سوار شدن به حتی ماشین‌های مسافر کش شخصی هراس دارند و از اینکه خود را جهت رفع دعوای جمعی (نزاع جمعی) وارد درگیری کنند می‌ترسند و اکثراً در فرستادن کودکان خود به مدرسه‌های دور دست و دارای مسیر طولانی تردید دارند و این کار را نمی‌کنند و از قدم زدن در مسیرهای خلوت و همچنین تردد در خیابان‌های خلوت در شب می‌ترسند. اکثراً به افراد غریبه اعتماد نداشته و حاضر نیستند از آن‌ها خوراکی بگیرند و بعد از آن نیز نزدیک به دو سوم پاسخگویان حاضر نیستند از افرادی که نمی‌شناسند و به درب منزل آن‌ها جهت فروش کالا مراجعه می‌کنند، معامله داشته باشند یا در مناطق بیلاقی و گردشگری و باغ‌ها با خیال راحت رفت و آمد کنند و همچنین برای انجام معاملات به تنهایی اقدام کنند یا در جاده‌های بیرون شهر بدون نگرانی تردد داشته باشند.

بررسی میزان احساس امنیت اخلاقی که با محاسبه مواردی نظیر میزان مزاحمت از طرف آدم‌های مست، مواجه شدن با مناظر غیر اخلاقی مثل عریان شدن افراد و لمس شدن بدن توسط دیگران (عمدتاً آقایان) در خیابان و شنیدن متلک و چشم چرانی بدست آمد نشان داد که عمده‌ترین مسئله برای شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر کرمان متلک شنیدن و احساس چشم چرانی (۲۸/۷) و مزاحمت از طرف آدم‌های مست (۱۱/۴ درصد) بوده است و در بقیه موارد یا اصلاً مزاحمتی نبوده یا در حد کم ارزیابی شده است

احساس امنیت، در امان بودن یا در امان حس کردن شخص از هر گونه تهدید تعریف می‌شود، یکی از عوامل تهدید کننده ترس یا احساس ناامنی در مورد نشاط، سلامتی، آینده، جوانان و دیگران مهم هزینه‌های زیادی در حال و آینده به بار می‌آورد لذا بر آن شدیم تا میزان احساس امنیت وجودی (هستی شناختی) ارزیابی شود و نتایج نشان داد بیش از نیمی از شهروندان مورد بررسی (اعم از زن و مرد ۱۸ سال به بالا) از رواج روزافزون دروغ گویی در میان مردم ناراحت هستند و همچنین نگران رواج مواد مخدر و اعتیادآور در جامعه و خصوصاً در میان جوانانند و نزدیک به نیمی از آن‌ها نگران این مسئله‌اند که نتوانند هزینه زندگی خود و اعضای خانواده را در آینده تأمین کنند و دو سوم نیز نگران به خطر افتادن سلامتی خود و اعضای خانواده به دلیل رواج آلودگی‌های صنعتی، غذایی، شیمیایی و ... و همچنین افزایش تعداد جوانان مجرد هستند. در کنار مسائل و اتفاقات رخ داده شده جهت کنکاش بیشتر در راستای موارد مخل احساس امنیت از پاسخگویان پرسیدیم آیا موارد دیگری وجود دارد که باعث کم شدن احساس آرامش شما شده است؟ پاسخ‌ها نشان داد مواردی نظیر کمتر بازی، سر و صدای زیاد بلندگوی ماشین‌ها یا ضبط منازل، بلندگوی مدرسه و سر و صدای بچه‌های مدرسه و همچنین همسایه‌ها و پارتی‌های شبانه و مخصوصاً موتور سواران و رعایت نکردن هیچ قانون و مقرراتی توسط آن‌ها هم برای اتومبیل‌ها و رانندگان آن هم برای عابرین پیاده، هم برای بچه‌ها و عبور و مرور آن‌ها و هم برای پارک کردن در هر کجای دلخواه و ... دیده می‌شود. از موارد کم اهمیت‌تر اما موجود نیز می‌توان به خراب کردن اموال عمومی مثل تلفن‌های عمومی، شکستن شیشه اتومبیل‌ها به قصد دزدی و یا خط کشیدن روی آن‌ها به قصد تخریب و صدمه زدن مالی به صاحب آن و ... اشاره کرد.

در آخر این بخش و باز هم به جهت اهمیت حضور و میزان احساس امنیت در مناطق و محلات مختلف شهر کرمان بر آن شدیم تا میانگین احساس امنیت در ابعاد مختلف مورد بررسی قرار گیرد، بر اساس نتایج بدست آمده بیشترین میزان احساس امنیت در ابعاد مختلف خصوصاً، وجودی و جانی و مالی در منطقه دو که واقع در خیابان‌ها و بلوارهایی مثل حمزه، باهنر، الغدیر، شفا و هزار و یک شب بوده است بدست آمده است و کم‌ترین میانگین احساس امنیت یاد شده در منطقه چهار یعنی خیابان‌های احمدی، ترمینال، گلدشت، میرزاآقاخان، شهاب و بلوار ۲۲ بهمن و امام خمینی بدست آمده است. در حالیکه در بعد امنیت مالی منطقه یک در کنار منطقه دو قرار می‌گیرد و منطقه پنج کم‌ترین را به خود اختصاص می‌دهد.

تحلیل داده‌ها

از آنجا که یکی از شاخص‌های اصلی کیفیت زندگی خصوصاً در شهرها امنیت و احساس امنیت است، بررسی احساس ناامنی و ترس و عوامل مؤثر بر آن یکی از دغدغه‌های اصلی پژوهش حاضر بوده است و از طرف دیگر اجرای طرح‌های مختلفی که در راستای افزایش احساس امنیت شهروندان مدنظر بوده و عمدتاً هم توسط نهادهای کنترل کننده رسمی حفظ نظم و امنیت و بررسی اثر آن طرح‌ها بر افزایش احساس امنیت ما را بر آن داشت تا به تجزیه و تحلیل عوامل یاد شده بپردازیم.

بررسی این عوامل و تأثیر آنها بر احساس امنیت بدون در نظر گرفتن ویژگی‌های زمینه‌ای از جمله سن، جنس، تحصیلات، ارزیابی جایگاه اجتماعی ناقص به نظر می‌رسد و به همین دلیل در کنار بررسی نقش اجرای طرح ارتقاء امنیت اجتماعی بر میزان احساس امنیت این متغیرها نیز مورد توجه واقع شدند و نتایج تبیینی بدست آمده را رقم زدند.

رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای و احساس امنیت

تفاوت میانگین جنس و احساس امنیت: آزمون تفاوت میانگین بین جنسیت و احساس امنیت بیانگر آن است که احساس امنیت بین زنان و مردان تفاوت معنی داری دارد و میانگین احساس امنیت مردان بیشتر از این رقم بین زنان است. سطح معنی داری (۹۹ درصد اطمینان) صحت این رابطه را تأیید می‌کند. بنابراین می‌توان گفت در زمینه امنیت و احساس امنیت زنان ترس بیشتری دارند.

جدول ۴: آزمون تفاوت میانگین بین احساس امنیت و جنسیت

موارد	جنس	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	مقدار T	سطح معنی داری
امنیت کل	زن	۶۲/۱۶۰	۱۳/۰۶۶	۳۹۱	-۶/۰۸۹	۰/۰۰۰
	مرد	۷۰/۱۸۵	۱۳/۰۵۵	۳۹۰/۴۷		
امنیت جانی	زن	۲۱/۶۴	۸/۴۰	۳۹۱	-۶/۰۶۷	۰/۰۰۰
	مرد	۲۶/۵۵	۷/۵۸	۳۸۳/۷۴		
امنیت مالی	زن	۸/۴۴	۲/۸۰	۳۹۱	-۲/۵۴۰	۰/۰۱۱
	مرد	۹/۲۴	۳/۳۷	۳۸۲/۷۵		
امنیت اخلاقی	زن	۹/۴۰	۴/۳۷	۳۶۳	-۳/۱۷۲	۰/۰۰۲
	مرد	۱۰/۸۸	۴/۵۱	۳۶۲/۹۲		
امنیت وجودی	زن	۲۳/۲۴	۵/۷۹	۳۹۱	۰/۹۲۵	۰/۰۴۳
	مرد	۲۴/۴۵	۵/۹۲	۳۹۰/۹۲		

ضریب همبستگی پیرسون بین سن و احساس امنیت:

برای بررسی رابطه بین سن و احساس امنیت از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج بررسی حاکی از آن است که بین متغیر سن و احساس امنیت در دو بعد احساس امنیت اخلاقی و امنیت کل رابطه معنی داری وجود دارد. به طوریکه با بالا رفتن سن احساس امنیت شهروندان ۱۸ سال به بالای کرمانی به طور کل افزایش می‌یابد. با سنجش امنیت در ابعاد مختلف و رابطه آن با سن نیز مشخص شد امنیت اخلاقی با بالا رفتن سن افزایش می‌یابد و رابطه معناداری بین دو متغیر یاد شده وجود دارد. با کمی اغماض (البته نه در حد معناداری) امنیت وجودی نیز با بالا رفتن سن افزایش می‌یابد در حالیکه امنیت مالی کاملاً برعکس می‌شود و رابطه‌ای با سن ندارد.

جدول ۵: ضریب همبستگی پیرسون رابطه بین سن و احساس امنیت

احساس امنیت کل	احساس امنیت مالی	احساس امنیت جانی	احساس امنیت اخلاقی	احساس امنیت وجودی	
۰/۱۱۷ ^۱	-۰/۰۰۱	۰/۰۴۲	۰/۱۹۱	۰/۰۹۰	
۰/۰۲۱ ^۲	۰/۹۷۷	۰/۴۰۳	۰/۰۰۰	۰/۰۷۵	سن

۱- ضریب همبستگی

۲- سطح معناداری

تحلیل واریانس یک طرفه رابطه وضعیت تأهل و احساس امنیت:

در بررسی سایر ویژگی‌های زمینه‌ای نیز مشخص شد پاسخگویان مجرد پژوهش حاضر به دلیل کمتر وابسته بودن به اعضای خانواده و درگیری و مسئولیت، احساس امنیت مالی بیشتری دارند اما متأهلین پژوهش حاضر امنیت اخلاقی بیشتری دارند و کمتر در معرض یکسری آسیب‌های اخلاقی قرار گرفته‌اند.

جدول ۳-۲-۴ تحلیل واریانس یک طرفه رابطه وضعیت تأهل و احساس امنیت

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	نسبت F	سطح معنی داری	
میان گروه	۷۱۶/۲۶۶	۳	۱/۲۸۸	۰/۲۷۸	احساس امنیت کل
درون گروه	۷۱۹۱۲/۹۹۹	۳۸۸			
کل	۷۲۶۲۹/۲۶۵	۳۹۱			
میان گروه	۸۰/۶۰۱	۳	۲/۸۰۰	۰/۰۴۰	احساس امنیت مالی
درون گروه	۳۷۲۳/۶۲۱	۳۸۸			
کل	۳۸۰۴/۲۲۱	۳۹۱			
میان گروه	۳۱۳/۴۲۶	۳	۱/۵۰۰	۰/۲۱۴	احساس امنیت جانی
درون گروه	۲۷۰۲۱/۴۴۹	۳۸۸			
کل	۲۷۳۳۴/۸۷۲	۳۹۱			
میان گروه	۱۵۷/۳۳۲	۳	۲/۶۱۳	۰/۰۵۱	احساس امنیت اخلاقی
درون گروه	۷۲۲۵/۳۵۷	۳۶۰			
کل	۷۳۸۲/۶۹۰	۳۶۳			
میان گروه	۲۳۰/۰۸۵	۳	۲/۲۳۵	۰/۰۸۴	احساس امنیت وجودی
درون گروه	۱۳۳۱۵/۴۲۲	۳۸۸			
کل	۱۳۵۴۵/۵۰۸	۳۹۱			

ارزیابی از جایگاه و پایگاه اقتصادی- اجتماعی و طبقاتی از طرف پاسخگویان که می‌توان تا حدی آن را نسبت داد به جایگاه اصلی و امکانات افراد در جامعه مورد بررسی با میزان احساس امنیت رابطه معنادار دارد. به طوریکه می‌توان گفت هر چقدر فرد خود را در جایگاه بالای اجتماعی- اقتصادی که در جامعه به آن کاملاً مرفه و مرفه یا اعیان

می‌گویند قرار دهد، احساس امنیت بیشتری می‌کند و در ابعاد مختلف نیز معنادار است. قابل ذکر است نتایج تحقیق نبوی و همکاران در بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر احساس امنیت در سال ۱۳۸۸ نیز مؤید مسئله رابطه پایگاه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی افراد بوده است و نتایج این دو تحقیق همدیگر را تأیید می‌کنند. همچنین این مسئله در وضعیت شغلی پاسخگویان نیز نمایان گشته به طوریکه شاغلین نسبت به سایر گروه‌ها احساس امنیت بیشتری دارند.

ضریب همبستگی پیرسون بین میزان آشنایی با اقدامات طرح، رضایت از اقدامات طرح، تمایل به همکاری و ارزیابی موفقیت و احساس امنیت:

در ادامه پژوهش‌های مطرح شده، طرح حاضر و پیش رو به بررسی ابعاد مختلف آن و در حد میزان آشنایی، میزان رضایت، میزان تمایل به همکاری و میزان اثرگذاری طرح بر احساس امنیت شهروندان به صورت کلی و همچنین به تفکیک موارد متعدد پرداخته شد. با بررسی رابطه بین متغیرهای مطروحه با میزان احساس امنیت مشخص شد: هر چه ارزیابی شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر کرمان (اعم از زن و مرد) نسبت به موفقیت طرح بیشتر شود و میزان آن افزایش یابد احساس امنیت در ابعاد مختلف جانی، مالی، وجودی و کل بیشتر می‌شود. ضمناً هر چقدر میزان آشنایی با اقدامات انجام شده توسط نیروی انتظامی در رابطه با اجرای ارتقای امنیت اجتماعی بیشتر شود احساس امنیت مالی افراد پاسخگو بیشتر می‌شود و بین رضایت شهروندان کرمان از اقدامات انجام شده و احساس امنیت در بعد امنیت کلی و جانی رابطه معنادار دارد. به طوریکه هر چقدر میزان رضایت بیشتر شود احساس امنیت در ابعاد مختلف و به طور خاص (امنیت جانی) بیشتر می‌شود.

نتایج بدست آمده از برقراری رابطه بین تمایل به همکاری پاسخگویان در اجرای طرح ارتقای امنیت اجتماعی و احساس امنیت نیز حاکی از آن است که هر چقدر مشارکت کنندگان و پاسخگویان تمایل بیشتری داشته باشند، احساس امنیت آن‌ها به طور کلی بیشتر می‌شود. با تفکیک ابعاد مختلف احساس امنیت تمایل افراد به همکاری نیز در بالا رفتن احساس امنیت مالی و جانی تأثیرگذار است.

جدول شماره ۶: ضریب همبستگی پیرسون بین ابعاد مختلف احساس امنیت و ارزیابی از موفقیت طرح ارتقاء

احساس امنیت کلی	احساس امنیت مالی	احساس امنیت جانی	احساس امنیت اخلاقی	احساس امنیت وجودی	
۰/۱۸۰ ^۱	۰/۱۴۳	۰/۲۱۴	-۰/۹۳	۰/۱۲۵	ارزیابی موفقیت طرح
۰/۰۰۲	۰/۰۰۴	۰/۰۰	۰/۰۶۴	۰/۰۱۳	در افزایش احساس امنیت
۰/۰۶۴ ^۱	۰/۱۲۳	-۰/۰۰۷	۰/۰۳۱	۰/۰۷۵	آشنایی با اقدامات طرح
۰/۲۰۳ ^۲	۰/۰۱۵	۰/۸۸۶	۰/۵۴۳	۰/۱۳۸	رضایت از اقدامات طرح
۰/۰۹۴ ^۱	۰/۰۲۰	۰/۱۳۴	۰/۰۳۸	۰/۰۵۴	رضایت از اقدامات طرح
۰/۰۶۲ ^۲	۰/۶۸۸	۰/۰۰۸	۰/۴۵۳	۰/۲۸۱	

۰/۰۸۷	-/۰۱۸	۰/۱۴۴	۰/۱۶۶	۰/۱۳۷۱	تمایل به
۰/۰۸۳	۰/۷۱۵	۰/۰۲۳	۰/۰۰۱	۰/۰۰۶۲	همکاری

۲- سطح معناداری

۱- ضریب همبستگی

بحث و نتیجه گیری

امنیت را می‌توان به مفهوم مصونیت از تعرض و تصرف اجباری بدون رضایت و در مورد افراد، به نبود هراس و بیم نسبت به حقوق و آزادی و مصون بودن از تهدید و خطر مرگ، بیماری، فقر و حوادث غیر مترقبه و در کل، هر عاملی که آرامش انسان را از بین ببرد تعریف نمود (طاهری به نقل از Jones, ۱۹۹۰: ۱۰).

اهمیت امنیت تا آنجاست که حضرت علی (ع) امنیت را به مثابه گواراترین نعمت، مایه رفاه زندگی و یکی از اهداف ذاتی و مأموریت‌های اساسی حکومت اسلامی می‌داند (همان منبع به نقل از واثقی، ۱۳۸۰: ۴۳).

همان‌گونه که مازلو اشاره کرده احساس امنیت و نیاز به امنیت در رتبه دوم نیازهای ضروری قرار گرفته است که اگر پاسخ داده نشود فرد دچار تنش و اضطراب می‌گردد ...

از آنجا که یکی از شاخص‌های اصلی کیفیت زندگی خصوصاً در شهرها امنیت و مخصوصاً احساس امنیت است، بررسی احساس ناامنی و ترس و عوامل مؤثر بر آن یکی از دغدغه‌های اصلی پژوهش حاضر بوده است و از طرف دیگر اجرای طرح‌های مختلفی که در راستای افزایش احساس امنیت شهروندان مدنظر بوده و عمدتاً هم توسط نهادهای کنترل‌کننده رسمی حفظ نظم و امنیت و بررسی اثر آن طرح‌ها بر افزایش احساس امنیت ما را بر آن داشت تا به تجزیه و تحلیل عوامل یاد شده بپردازیم.

بررسی این عوامل و تأثیر آن‌ها بر احساس امنیت بدون در نظر گرفتن ویژگی‌های زمینه‌ای از جمله سن، جنس، ارزیابی جایگاه اجتماعی ناقص به نظر می‌رسد و به همین دلیل در کنار بررسی نقش اجرای طرح ارتقاء امنیت اجتماعی بر میزان احساس امنیت این متغیرها نیز مورد توجه واقع شدند و نتایج تبیینی بدست آمده را رقم زدند.

همان‌گونه که نتایج حاصل از برقراری روابط بین متغیر وابسته (احساس امنیت) و متغیرهای زمینه‌ای و مستقل نشان داد یکسری متغیرها بر میزان احساس امنیت در ابعاد مختلف اثرگذارند. از جمله این متغیرها در سطح ویژگی‌های فردی و زمینه‌ای جنس و سن پاسخگویان است. نتیجه برقراری این رابطه نشان داد میزان احساس امنیت زنان ۱۸ سال به بالای شهر کرمان نسبت به مردان کمتر است. همان‌گونه که در نظریه‌های آسیب پذیری آمد بعضی از مردم خودشان را از نظر فیزیکی آسیب پذیر تر می‌دانند، بنا بر این تصور می‌کنند که قادر نیستند در مقابل حملات به خودشان یا اموالشان مقاومت کنند، در نتیجه احساس ناامنی بیشتری می‌کنند. دو گروه زنان و افراد مسن آسیب پذیر تر از بقیه هستند و نتایج تحقیقات در کشورهای مختلف همسو با نتیجه تحقیق حاضر نشان می‌دهد که بیشترین احساس ناامنی را دارند. ترس زنان از جرم و آسیب پذیری اجتماعی و فیزیکی، ترس از تجاوز، ترس کلی از مردن و ... وجود دارد و نتایج تحقیقات نیز خصوصاً در انگلستان مؤید این مسئله است که زنان بدون در نظر گرفتن سنشان نسبت به مردان در مواردی مثل سرقت، مورد ضرب و شتم قرار گرفتن، حمله فیزیکی، توهین و ... بیشتر احساس ناامنی می‌کنند.

همچنین در استفاده از وسایل حمل و نقل عمومی، راه رفتن و قدم زدن و مسافرت شبانه و ترس از بیشتر در معرض قربانی شدن و ... نیز این مسئله دیده می‌شود و تمام موارد ذکر شده در پژوهش حاضر نیز مورد بررسی و تأیید قرار گرفت.

در بررسی سایر ویژگی‌های زمینه‌ای نیز مشخص شد پاسخگویان مجرد پژوهش حاضر به دلیل کمتر وابسته بودن به اعضای خانواده و درگیری و مسئولیت، احساس امنیت مالی بیشتری دارند اما متأهلین پژوهش حاضر امنیت اخلاقی بیشتری دارند و کمتر در معرض یکسری آسیب‌های اخلاقی قرار گرفته‌اند.

ارزیابی از جایگاه و پایگاه اقتصادی- اجتماعی و طبقاتی از طرف پاسخگویان که می‌توان تا حدی آن را نسبت داد به جایگاه اصلی و امکانات افراد در جامعه مورد بررسی با میزان احساس امنیت رابطه معنادار دارد. به طوریکه می‌توان گفت هر چقدر فرد خود را در جایگاه بالای اجتماعی- اقتصادی که در جامعه به آن کاملاً مرفه و مرفه یا اعیان می‌گویند قرار دهد، احساس امنیت بیشتری می‌کند (و در ابعاد مختلف نیز معنادار است) قابل ذکر است نتایج تحقیق نبوی و همکاران در بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر احساس امنیت در سال ۱۳۸۸ نیز مؤید مسئله رابطه پایگاه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی افراد بوده است و نتایج این دو تحقیق همدیگر را تأیید می‌کنند. همچنین این مسئله در وضعیت شغلی پاسخگویان نیز نمایان گشته به طوریکه شاغلین نسبت به سایر گروه‌ها احساس امنیت بیشتری دارند.

همان‌گونه که قبلاً آمد جهت افزایش ضریب احساس امنیت خصوصاً امنیت اجتماعی شهروندان و شهرها در ایران برنامه طرح ارتقاء امنیت اجتماعی اجرا گردید و در ادامه نهادها و محققان مختلفی در شهرهای مختلف به بررسی اثر این طرح پرداختند و با این بررسی‌ها پیشنهادها و به طبع آن انتقادهایی را به جان خریدند. در این راستا حتی برخی به اظهار نظر درباره طرح پرداختند. اظهار نظرهایی که به طور کلی می‌توان در دو جبهه موافق و مخالف قرار داد. در ادامه به بررسی ابعاد مختلف طرح ارتقاء در حد میزان آشنایی، میزان رضایت، میزان تمایل به همکاری و میزان اثرگذاری طرح بر احساس امنیت شهروندان به صورت کلی و همچنین به صورت تفکیک موارد متعدد پرداخته است. با بررسی رابطه بین متغیرهای مطروحه با میزان احساس امنیت مشخص شد:

هر چه ارزیابی شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر کرمان (اعم از زن و مرد) نسبت به موفقیت طرح بیشتر شود و میزان آن افزایش یابد احساس امنیت در ابعاد مختلف جانی، مالی، وجودی و کل بیشتر می‌شود ضمناً هر چقدر میزان آشنایی با اقدامات انجام شده توسط نیروی انتظامی در رابطه با اجرای ارتقای امنیت اجتماعی بیشتر شود احساس امنیت مالی افراد پاسخگو بیشتر می‌شود و بین رضایت شهروندان کرمان از اقدامات انجام شده و احساس امنیت در بعد امنیت کلی و جانی رابطه معنادار دارد. به طوریکه هر چقدر میزان رضایت بیشتر شود احساس امنیت در ابعاد مختلف و به طور خاص (امنیت جانی) بیشتر می‌شود.

نتایج بدست آمده از برقراری رابطه بین تمایل به همکاری پاسخگویان در اجرای طرح ارتقای امنیت اجتماعی و احساس امنیت حاکی از آن است که هر چقدر مشارکت کنندگان و پاسخگویان تمایل بیشتری داشته باشند، احساس امنیت آن‌ها به طور کلی بیشتر می‌شود. با تفکیک ابعاد مختلف احساس امنیت تمایلات افراد به همکاری نیز در بالا رفتن احساس امنیت مالی و جانی نیز تأثیرگذار است.

از موارد مهم و قابل توجه پژوهش حاضر یکی سنجش میزان احساس امنیت و ابعاد آن بوده است. همان‌گونه که بررسی اعتبار سازه نشان داد: ابزار تحقیق همان چیزی را اندازه‌گیری کرد که به دنبال آن بود. دلیل مؤید این امر نیز آن است که با شناخت عوامل، تعیین وزن آن‌ها، گونه‌شناسی، تلخیص و رده‌بندی عوامل بر حسب اولویت و بتاهای بدست آمده و تحلیل فاکتورها و محاسبه ماتریسها و چرخش عوامل و تحلیل خوشه‌های بدست آمده و شناخت مجموعه‌ها مشخص شد مؤلفه‌ها کدامند و هر مؤلفه یا عنصر چه وزنی دارد و مهم‌ترین عناصر در مجموعه کلی کدامند؟ با اطمینان از معناداری آزمون‌های بارلت و کایزر و اینکه ۳۰ گویه مورد استفاده برای سنجش احساس امنیت قابلیت انجام تحلیل عاملی را دارا بوده و ماتریس همبستگی بین متغیرها و موارد مختلف شاخص مذکور ماتریس قابل قبولی بوده است مقدار واریانس تبیین شده عوامل مذکور مورد توجه واقع گردید و نتایج عملی آن نیز نشان داد مهم‌ترین یا عامل اول تبیین‌کننده احساس امنیت شهروندان کرمانی احساس امنیت جانی و مالی است به طوریکه بیشترین درصد واریانس تبیین شده را به خود اختصاص داده است (۲۰/۱۶). در بررسی متغیرها و گویه‌های مربوط به این عامل نیز مشخص شد به ترتیب عوامل عمده و مهم تأثیرگذار بر ایجاد احساس امنیت در میان ۱۸ ساله‌ها و بالاتر عبارت است از ۱. احساس امنیت در تردد در جاده‌ها ۲. تردد در خیابان‌ها به تنهایی در شب، ۳. وساطت بین دو یا چند نفر در دعوا که مختص نزاع‌های جمعی و درگیری‌هایی است که عمدتاً در محله یا در خیابان‌ها، پارک‌ها و... صورت می‌گیرد. ۴. سوار شدن به ماشین‌های مسافرکش شخصی در شب ۵. حضور در مناطق ییلاقی و گردشگری بیرون شهر ۶. قدم زدن در مسیرهای خلوت ۷. انجام معاملات به تنهایی ۸. خرید کردن از افراد متفرقه خصوصاً کسانی که برای فروش کالای خود به درب منازل مراجعه می‌کنند ۹. فرستادن کودکان و فرزندان خود به مدرسه در مسیرهای طولانی که عمدتاً باعث گرفتن سرویس یا ماشین‌های شخصی مخصوص می‌شود ۱۰. خالی گذاشتن منزل بیش از یک روز و رفتن به مسافرت ۱۱. به تنهایی در یک خانه زندگی کردن یا تنها ماندن ۱۲. حمل پول نقد و لوازم قیمتی ۱۳. پذیرفتن خوراکی از افراد غریبه ۱۴. ترک و رها کردن اتومبیل در خیابان ۱۵. سپردن سرمایه به فرد دیگری جهت سرمایه‌گذاری ۱۶. کمک به سرنشینان ماشین‌های خراب شده یا بنزین تمام کرده در خیابان یا در جاده مانده.

همان‌گونه که تالکوت پائسنز از جامعه‌شناسان معروف امنیت را با رویکردی جامعه‌شناختی مورد تحلیل قرار داده است جامعه را به خرده‌نظام‌هایی تقسیم کرده که هر کدام از این خرده‌نظام‌ها کارکردی دارند و میزان توانمندی آنان در ایفای کارکردها عامل دوام و بقای جامعه می‌شود و هر چقدر این کارکردها به منصف ظهور نرسد یا با کاستی مواجه شوند انسجام و یگانگی و در نتیجه امنیت جامعه به هم می‌ریزد و حتی در نهایت با خطر فروپاشی و زوال روبرو می‌شود.

البته در نظریه پارسونز حفظ نظم و امنیت تنها به ابزارهای نظارت و کنترل بیرونی (یعنی به عملکرد نیروهای پلیس، نیروی انتظامی، قوه قضائیه و ...) خلاصه نمی‌شود، بلکه ابزار درونی کنترل و عنصر اجتماعی کردن و اجتماعی شدن توسط انسان‌ها به واسطه نهادهای مختلف جامعه پذیرکننده مثل خانواده، مدرسه، دولت، آموزش عالی، دین و رسانه‌ها را نیز شامل می‌شود.

در اینجا در موقعیت‌هایی که تهدید و ناامنی متوجه اجتماع می‌شود، از فرد انتظار می‌رود گرایشاتی در جهت تأمین امنیت خود، اجتماع و محیط از خودشان نشان دهد. همان‌گونه که نتایج تحلیل عاملی نشان می‌دهد افراد به جهت آنکه نمی‌توانند محیط را تغییر دهند و احساس امنیتشان نیز در حد متوسط یا کم است سعی می‌کنند برای جبران مسئله یاد شده خود کنترلی داشته باشند به طوریکه فکر می‌کنند تردد در جاده‌ها و خصوصاً خیابان‌ها که می‌تواند برای همه مصداق داشته باشد در شب خطرناک است، به طوریکه حتی نمی‌گذارند یک دختر یا زن به تنهایی به این امر مبادرت کند و یا حتی به فکر خود این افراد خصوصاً زنان نمی‌افتد که این کار را انجام دهند.

افراد خود را درگیر نزاع‌های جمعی نمی‌کنند، به تنهایی در شب (خصوصاً آخرهای شب) با ترس سوار ماشین‌های مسافر کش می‌شوند و برای حضور در مناطق بیلاقی و باغ‌ها و اماکن گردشگری بیرون شهر با احتیاط عمل می‌کنند، یا در مسیرهای خلوت به تنهایی قدم نمی‌زنند چون از این مسئله می‌ترسند و یا هنگام معامله به تنهایی اقدام نمی‌کنند و الی آخر.

عامل دوم به ترتیب اهمیت احساس امنیت اخلاقی است. پاسخگویان پژوهش حاضر از شنیدن متلک و همچنین احساس چشم چرانی ناراحتند، برایشان اتفاق افتاده و باعث احساس ناامنی در آن‌ها می‌شوند، به طوریکه بیشترین مقدار واریانس تبیین شده را به خود اختصاص داده است. در اینجا نیز با موردی مواجه می‌شویم که افراد در ابتدا کنترلی بر آن ندارند، زیرا هر آن و در هر کجا ممکن است افراد با این مسئله مواجه شوند و شاید یک واکنش در برابر این مسئله کناره گیری و انزوا و نرفتن به مکان‌هایی باشد که احتمال می‌رود با این مسائل و همچنین از طرف افراد بیکار و لات و مست و ... مواجه شوند.

عامل سوم بارگذاری شده در میان عوامل احساس امنیت وجودی است در اینجا با موارد خاص و بررسی شده از جمله رواج دروغ گویی در بین مردم و نگرانی درباره این مسئله، عدم اعتماد به سرمایه گذاری‌های بلند مدت در جامعه، نگرانی در مورد رشد روزافزون افراد مجرد، مطلقه و رواج مواد اعتیاد آور و کم شدن سلامتی اطرافیان و از دست رفتن حمایت عاطفی اعضای خانواده روبرویم. در اینجا می‌توان گفت پاسخگویان موارد ذکر شده را این‌گونه می‌بینند و تعریف می‌کنند. همان‌گونه که آمد مری داگلاس می‌گوید بحث درباره خطر نباید بر این امر متمرکز باشد که آیا خطر به اندازه کافی درک شده یا نه بلکه باید بررسی شود که خطر چگونه تعریف می‌شود و مورد قضاوت قرار می‌گیرد. بیشتر افراد تمایل دارند که بعضی وقایع را در حوزه خطر خارج کنند تا اینکه محیط مادی و اجتماعی که در آن زندگی می‌کنند امن‌تر از آنچه هست به نظر برسد و این امر نشان دهنده آن است که توجه به خطر انتخابی است (Nuth, 2007: 19).

پیشنهادات و ارائه راهکار

با توجه به اهداف پژوهش مبتنی بر باز کردن ابعاد مختلف طرح ارتقا و چگونگی اثر گذاری آن بر احساس امنیت شهروندان کرمانی می‌توان گفت در ابعاد خاصی طرح قابل توجه و دارای نقش سازنده است به شرطی که سیاست‌هایی پیشه گردد تا این پتانسیل به منصف ظهور برسد. میزان آشنایی، میزان رضایت، میزان تمایل به همکاری و میزان سنجش نقش طرح ارتقا و احساس امنیت شهروندان مورد بررسی با یکدیگر پیوند تنگاتنگ داشته

و قابل توجه است و بنا بر این پیشنهاد می‌گردد با اجرای یکسری برنامه‌های پیشنهادی به شرح ذیل در جهت افزایش نقش طرح و رضایت و خشنودی و امنیت ساکنین در شهر، محلات، مناطق و گروه‌های سنی، جنسی و ... اقدام گردد.

- با استفاده از تجارب کشورهای دیگر می‌توان پیشنهاد داد همان‌گونه که بنیاد پلیس در شهرهای هوستون و نیویورک به این نتیجه رسید که جهت بالا بردن و بهبود کیفیت زندگی افراد در محلات و افزایش رضایت از خدمات پلیس یکی بازدید از محلات و ایجاد مرکز خدمات اجتماعی محلی و تدوین خبرنامه اجتماعی و استفاده از گشت پیاده و ... استفاده کند، در اینجا نیز پیشنهاد می‌گردد از پتانسیل مشارکت پذیری افراد و ساکنین محله‌ها استفاده و در راستای جذب مشارکت و تمایلات آن‌ها خصوصاً در مواردی که ابراز تمایل به همکاری کرده‌اند نظیر معرفی معتادین، ارادل و اوباش و خانه‌های فساد و باندهای تبهکاری البته با حفظ اسرار آن‌ها و سری بودن هویت آن‌ها و کشف نشدن هویت آن‌ها برای معرفیین معرفی شده و... استفاده شود.

در ادامه فعالیت مذکور (مشارکت محله‌ای و مردمی و افزایش روحیه مشارکت جویی با سیاست‌های تشویقی و آگاهی دهنده) می‌توان به برنامه ریزی جهت تدوین یک خبرنامه اجتماعی و ارائه نتایج تحقیقات، آمارهای کشف و مقابله با مجرمین، نحوه همکاری با نیروی های پلیس و راه‌های افزایش ضریب امنیت و... اشاره کرد. البته استفاده از کارشناسان و متخصصین فن پیشنهاد می‌گردد. زیرا ارائه اخبار و نتایج و... همگی باید با در نظر گرفتن نحوه ارائه و تدوین و توجه به ویژگی‌های روان شناختی و اجتماعی و سیاسی و فرهنگی محلات مختلف، اقوام مختلف، گروه‌های سنی مختلف و... باشد.

- جهت ایجاد احساس امنیت از حضور به موقع و سریع و در دسترس بودن نیروی پلیس و کاهش نگرانی بهتر است نحوه رسیدگی و سرعت عمل با وجود اینکه در حال حاضر نیز در حد متوسط است کمی بیشتر شود. در این راستا می‌توان پیشنهاد داد نیروی انتظامی و پلیس بهتر است با برقراری تعامل بیشتر با قربانیان و در جریان گذاشتن آن‌ها و جذب آن‌ها در سازمان‌ها و نهادهای محلی پیشنهاد شده در بالا هم به آن‌ها توجه بیشتری شود و هم محملی شود برای ارائه تجربه و گفتگو درباره موضوع و قرار گرفتن در کنار دیگران و دلگرم شدن و کاهش احساس ترس ایجاد شده. البته در اینجا نیز بهتر است از مشارکت جمعی و داوطلبانه متخصصان و هدایت افراد و گروه‌های یاد شده استفاده کرد. زیرا همان‌گونه که نتایج تحقیقات نشان داد تعامل بین پلیس و شهروندان خصوصاً قربانیان یک استراتژی مؤثر بوده و باعث افزایش اعتماد و احترام متقابل شهروندان و پلیس می‌شود و به طبع آن افزایش میزان رضایت و افزایش احساس امنیت را به دنبال می‌آورد. همچنین نتایج نشان داد پلیس جامعه محور باعث افزایش احساس امنیت می‌شود. خصوصاً تأسیس ایستگاه‌های پلیس اجتماعی و سازمان‌های اجتماعی محلی پلیس جامعه محور و همچنین جا انداختن یک نوع خدمت آن هم به نام پلیس فریاد رس.

- نتایج طرح در مورد برنامه‌های مختلف طرح ارتقاء بیانگر آن است که افراد مورد بررسی از اجرای برنامه‌ها در برخی زمینه‌ها مانند جمع آوری ارادل و اوباش، جمع آوری سارقین، معتادان پرخطر و برنامه‌هایی از این دست که عواقب سوء آن‌ها به طور عینی آشکار و ملموس است رضایت بیشتری دارند و نقش آن‌را در افزایش احساس امنیت بیشتر می‌دانند. در مقابل در اجرای برنامه‌های فرهنگی مانند جمع آوری ماهواره، مبارزه با بدحجابی و بی‌حجابی

موافقت کمتری وجود دارد. به نظر می‌رسد. در این زمینه‌ها اطلاع‌رسانی از طریق نهادهای رسمی و غیر رسمی جامعه پذیری در مورد اهداف این برنامه‌ها می‌تواند در تأثیر بخشی این برنامه‌ها نقش مؤثری ایفا کند.

- در آخر پیشنهاد می‌گردد جهت رفع مسائلی که در پژوهش حاضر کمتر به آن‌ها پرداخته شده نظیر مزاحمت‌های کفتر بازانی که از پشت بام و حریم خصوصی خود به این امر می‌پردازند ولی برای حریم‌های خصوصی دیگران خصوصاً منازل مشرف پژوهش‌های خاص صورت گیرد.

منابع:

- امانت، حمید (۱۳۹۰)، **امنیت اجتماعی و ارائه الگوی سنجش آن**، فصلنامه مطالعات اجتماعی.
- بوزان، باری (۱۳۷۸). **مردم، دولت‌ها و هراس**، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ اول.
- دهقانی فیروز آبادی، سید جلال (۱۳۸۲) **امنیت هستی‌شناختی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران**، فصلنامه بین‌المللی روابط خارجی، شماره ۱.
- ربانی، رسول، مهدی ادیبی، زهرا طاهری (۱۳۹۰) **تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر نقش نیروهای انتظامی در ایجاد احساس امنیت در بین شهروندان اصفهان**، فصلنامه دانش انتظامی. شماره ۴۸.
- رجبی پور، محمود (۱۳۸۴) **درآمدی بر عوامل مؤثر بر احساس امنیت، کنکاشی بر جنبه‌های مختلف امنیت عمومی و پلیس**، مجموعه مقالات ۲، معاونت پژوهشی دانشگاه علوم انتظامی.
- صدیق اورعی، غلام‌رضا (۱۳۷۶) **تأثیر ساختاری بر پدیده امنیت یا ناامنی اجتماعی**، مجموعه مقالات ارائه شده در همایش توسعه و امنیت عمومی، تهران، انتشارات وزارت کشور.
- عبدالرحمانی، رضا (۱۳۸۳) **پلیس اجتماع محور و امنیت محله‌ای**، فصلنامه دانش انتظامی، شماره ۴.
- کلاهچیان، محمود (۱۳۸۴)، **«راهکارهای تحقق امنیت اجتماعی»**، مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی، شماره یک، جلد اول، تهران، معاونت اجتماعی و ارشاد نیروی انتظامی.
- نوملی، زینب (۱۳۹۰) **بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی زنان ۱۵ سال به بالای شهر گرگان**، پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه شهید باهنر کرمان.
- نویدنیا، منیژه (۱۳۸۵)، **«گفتمانی پیرامون امنیت اجتماعی»**، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، معاونت اجتماعی و ارشاد ناجا. مرکز مستندات اجتماعی، شماره ۴ و ۵.
- EUPCN(۲۰۰۵)**Review of scientifically evaluated good practices for reducing feeling of insecurity or fear of crime**, the member states building research establishment Ltd.
- Grabosky, P.N(۱۹۹۵) **fear of crime and fear Reduction strategies**, Australian institute of criminology, trends & issues, in crime acrimony justice.
- Nuth,Micheal (۲۰۰۷)**ontological security and the global risk environment** : a case study of risk and risk perception in the tourist – Dependent township of Akaroa , A Thesis

submitted in part fulfillment of the requirement for the degree of master of arts in sociology in university of ceter bury.